

ÖZEL YETKİLİ AĞIR CEZA MAHKEMELERİNİN GÖREVİNE GİREN SUÇLARDA MUHAKEME USULÜ

*Doç.Dr.Hamide ZAFER**

I. Genel Olarak

Yeni Ceza Muhakemesi Yasası'nın beşinci kitabı, özel yargılama usullerine ayrılmıştır. Bu Kitap'ta muhakeme usulü olarak gaip ve kaçakları yargılama usulü ile bazı suçların muhakeme usulüne yer verilmiştir¹. Bu Kitabın dördüncü bölümü, "*Bazı Suçlara İlişkin Muhakeme*" başlığını taşımaktadır.

Eski Yasa'da dört maddede yer verilen bu hükümlere yeni Yasa'da, hemen hemen aynı içerikle, ancak üç maddede yer verilmiştir (CMK m.250-252).

Belirtelim ki, "*Bazı Suçlara İlişkin Muhakeme*" kurallarına ilişkin gerek eski CMUK m.394/a-394/d'deki, gerekse yeni CMK m.250-252'deki düzenlemeler, "*Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun*"daki düzenlemelere büyük ölçüde benzemektedir.

Yasa'ya göre, gösterilen suçlar dolayısıyla açılan davalar, Adalet Bakanlığı'nın önerisi üzerine, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nca yargı çev-

* Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Usul Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

¹ Belirtelim ki, bu Kitap'ta "*Tüzel Kişilerin Soruşturamada ve Kovuşturamada Temsili*"ne de (m.249) yer verilmiştir. Kanımızca, bu kurumun yeri burası değildir. Tüzel kişinin, soruşturmaya ve kovuşturamaya katılması sözkonusudur. Bu nedenle, bu kurumun *davaya katılma* kurumu içinde düzenlenmesi sistematik açıdan daha yerinde olacaktır. Tasarı metninde, tüzel kişilerin yargılanma usulüne yer verilmişti. Tasarı'daki düzenleme, tüzel kişinin ceza sorumluluğunun bulunduğu ve dolayısıyla şüpheli sanık olabileceği şeklindeki görüşe uygundu. Tasarı'da, tüzel kişiye karşı açılacak davalarda yetkili mahkeme, tüzel kişinin ceza davasında temsili, tüzel kişinin temsilcisine uygulanacak tedbirler ve tüzel kişiye uygulanacak yükümlülükler kapsamlı olarak belirtilmişti (Tasarı m.259-263). Tasarı'da, gerçekten tüzel kişiler hakkında özel bir yargılama usulü öngörülüyordu. Ancak, 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu'nda, tüzel kişilerin ceza sorumluluğu bulunmayıp güvenlik tedbiri sorumluluğu bulunabileceği görüşünün kabul edilmesi üzerine, tüzel kişinin ceza sorumluluğunun bulunduğu görüşüne uygun yapılan usul düzenlemeleri de Tasarı'dan çıkarılmış, ancak hükmün yeri değiştirilmemiştir (Bak.7.3.2003 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na Sunulan Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Tasarısı, m.259-263).

resi belirlenerek görevlendirilen ağır ceza mahkemelerinde yargılanacaktır. Yasa'da, bu mahkemeler, özel yetkili ağır ceza mahkemesi olarak adlandırılmamıştır. Bu mahkemeler de, ağır ceza mahkemesidir; ancak bu makalede, diğerlerinden ayırabilmek ve anlaşılmayı kolaylaştırmak için, bu mahkemeler özel yetkili ağır ceza mahkemeleri, diğerleri ise genel yetkili ağır ceza mahkemeleri olarak adlandırılmaktadır.

II. Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Kaldırılış Süreci

1961 Anayasası'nın "Mahkemelerin kuruluş, görev ve yetkileri ile işleyiş ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir" hükmünü içeren 136. maddesine, 15.3.1973 gün ve 1699 sayılı Yasa ile şöyle bir hüküm eklenmişti: "Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, hür demokratik düzen ve nitelikleri Anayasada belirtilen Cumhuriyet aleyhine işlenen ve doğrudan doğruya devlet güvenliğini ilgilendiren suçlara bakmakla görevli Devlet güvenlik mahkemeleri kurulur. Ancak sıkıyönetim ve savaş haline ilişkin hükümler saklıdır". Maddenin daha sonraki fıkralarında bu mahkemelerin yapısı belirtilmiştir. Anayasa'nın bu maddesinde yapılan değişikliklerle, Devlet güvenlik mahkemeleri anayasal bir kurum haline gelmişti.

Anayasa'nın 136. maddesine eklenen hüküm doğrultusunda, 11.7.1973 gün ve 1773 sayılı "Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun"la Devlet güvenlik mahkemeleri kurulmuş ve göreve başlamıştır. Bu Kanun'un 1 ve 6. maddelerinin Anayasa'nın eşitlik ve doğal yargıç ilkesine aykırı olduğu gerekçesiyle, Anayasa Mahkemesi'nde iptal davası açılmış ve Anayasa Mahkemesi, Yasa'yı biçim yönünden iptal etmiştir². Mahkemenin iptal kararı, bir yıl sonra yürürlüğe girmiştir. Ancak, bu süre içerisinde yeni yasa çıkartılamamıştır. Devlet güvenlik mahkemeleri, iptal edilen Yasa'ya göre üç yıl süreyle görev yapabirmiştir.

1982 Anayasası'nın 143. maddesinde, Devlet güvenlik mahkemelerine anayasal bir kurum olarak tekrar yer verilmişti.

Gerek 1961 ve 1982 Anayasalarındaki, gerekse 1773 sayılı ve 2845 sayılı Yasaların gerekçelerine göre, "bütün Dünyada olduğu gibi, memleketimizde de son yıllarda yeni suç ve suçluluk kavramının ortaya çıkmış olması dolayısıyla suçluların ve suçların kovuşturulması için yeni usuller aranması zorunlu olmuş, özellikle (Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, hür demokratik düzen ve nitelikleri Anayasada belirtilen Cumhuriyet aleyhine işlenen ve doğrudan doğruya Devletin iç ve dış güvenliğini ilgilendiren) suçların kovuşturma ve yargılamaında ceza müessiriyetini artırmak, süratli yargılamayı sağlamak, özellik arz eden bu suçların ihtisaslaşmış mahkemelerde görülmesini mümkün kılmak için Devlet güvenlik mah-

² AyM, 6.5.1975-35/126 sayılı kararı. RG 11.10.1975 No.15388.

kemelerinin kurulması faydalı görülmüştür. Filhakika Devletin varlığı ve devamlılığı ile ilgili bazı eylemler vardır ki, bunların işlenmesi halinde hem çabuk ve hem de en isabetli karara varabilmek şarttır. Bu da özel uzmanlık ister. Anayasamıza göre, belli bir eylem için o eylemin işlenilmesinden sonra özel mahkeme kurulamaz. İşte bunun için belirtilen suçlara ilişkin davalara bakmak üzere, daha önceden ve bir ihtisas mahkemesi olarak Devlet güvenlik mahkemelerinin kurulması kabul edilmiştir³.

1982 Anayasası'nın 143. maddesinde şöyle denilmekteydi: Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, hür demokratik düzen ve nitelikleri Anayasa'da belirtilen Cumhuriyet aleyhine işlenen ve doğrudan doğruya Devletin iç ve dış güvenliğini ilgilendiren suçlara bakmakla görevli Devlet güvenlik mahkemeleri kurulur. Devlet güvenlik mahkemesinde bir başkan ve iki asıl ve iki yedek üye ile bir savcı ve yeteri kadar savcı yardımcısı bulunur. Başkan, bir asıl ve bir yedek üye ile savcı, birinci sınıfa ayrılmış hakim ve Cumhuriyet savcıları arasından; bir asıl ve bir yedek üye, birinci sınıf askeri hakimler arasından; savcı yardımcısı ise Cumhuriyet savcıları ve askeri hakimler arasından özel kanunlarında gösterilen usule göre atanır.

Anayasa m.143'ün emri doğrultusunda, 16.6.1983 gün ve 2845 sayılı "Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun"la, Devlet güvenlik mahkemeleri yeniden kurulmuştu. Yasa'da, Devlet güvenlik mahkemelerinin örgütlenme şekli belirtilmişti (DGMK m.2). Devlet güvenlik mahkemelerinin hangi ilde kurulacağı ve bu mahkemelerin yargı çevrelerinin hangi illeri kapsayacağı Yasa'da açıkça belirtilmişti. Adalet Bakanlığı, gelen iş durumunu gözönünde bulundurarak, aynı yerde birden fazla Devlet güvenlik mahkemesinin kurulmasına karar verebilirdi. Bu halde mahkemeler numaralandırılırdı. Bir Devlet güvenlik mahkemesine gelen iş durumunun veya olağanüstü bir halin gerekli kılması durumunda, bir mahkemenin yargı çevresinde bulunan il ve ilçeler, Adalet Bakanlığının önerisi üzerine, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun kararıyla, başka yerdeki Devlet güvenlik mahkemesine bağlanabilir ve bu karar Resmi Gazete'de yayımlanırdı (DGMK m.2).

Devlet güvenlik mahkemelerinde, bir asıl üye ile bir yedek üyenin birinci sınıfa ayrılmış askeri hakimler arasından atanması, askeri hakimlerin Milli Savunma Bakanlığına bağlı olmaları ve bu hakimlerin özlük işlerinin Milli Savunma Bakanlığı'nca yerine getirilmesi, Devlet güvenlik mahkemelerinin bağımsızlığının ve meşruluğunun sürekli tartışılmasına neden olmuştur.

³ TC Anayasası Komisyon Raporları ve Madde Gerekçeleri, Ankara 1983, 210-211'den aktaran, O.K.Keskin, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Yapısı, Görevleri ve Yargılama Usulleri, Ankara 1987, 17-18; S.Keskin, "Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Organize Suçlardaki Yetkilerinin İrdelenmesi ve Değerlendirilmesi", Avrupa Birliğine Uyum Süreci Bağlamında Organize Suçlulukla Mücadele, Panel 5 Ekim 2001, 121.

18.6.1999 gün ve 4388 sayılı Yasa'yla⁴, Anayasa'nın Devlet Güvenlik Mahkemelerini düzenleyen 143.maddesinde, 22.9.1999 gün ve 4390 sayılı Yasa'yla⁵ Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa'nın 5. maddesinde yapılan değişiklikle, *askeri hakimlerin* Devlet güvenlik mahkemelerinde görev yapmalarına son verilerek bu mahkemeler sivilleştirilmişti. Bu süreçte özellikle AİHM'nin İncal davasında verdiği karar⁶ ve Kopenhag kriterleri etkili olmuştur. AİHM, İncal kararında, Devlet güvenlik mahkemelerinde askeri hakimlerin yer alması nedeniyle, bu mahkemelerin dışa karşı bağımsızlığını yitirdiğini ve dolayısıyla bu mevcut yapının AİHS'nin 6/1. maddesindeki bağımsız ve tarafsız hakim önünde yargılanma hakkını ihlal ettiğini ortaya koymuştur⁷.

Devlet güvenlik mahkemeleri, ayrı bir yasayla önceden kurulmuş mahkemeler olmaları nedeniyle olağan, özel, adliye dışı ihtisas mahkemeleri görünümündeydiler⁸.

Nihayet, 7.5.2004 gün ve 5170 sayılı Yasayla önce devlet güvenlik mahkemelerinin anayasal dayanağını oluşturan Ay m.143⁹ yürürlükten kaldırılmıştır. Daha sonra, 16.6.2004 gün ve 5190 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda Değişiklik Yapılması ve Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kaldırılmasına Dair Kanun'la da¹⁰, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin varlığına son verilmiştir. Ancak, Devlet Güvenlik Mahkemeleri tarafından yargılanan suçlar açısından özel soruşturma ve kovuşturma usulüne duyulan ihtiyaç ortadan kalkmamıştır. Yasakoyucu, aynı Yasa'da, bir taraftan Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunu kaldırırken, diğer taraftan 1412 sayılı eski Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'na "*Bazı Suçlara İlişkin Muhakeme Usulü*" başlıklı yeni bir fasıl eklemiştir. Bu fasılda, tek tek sayılan belirli suçlar için özel soruşturma ve ko-

⁴ RG 18.6.1999 No.23729.

⁵ RG 22.6.1999 No.23733.

⁶ AİHM'nin 9 Haziran 1998 tarihli ve 41/1997/825/1031 sayılı karar metni için bak. O.Doğru; İnsan Hakları Kararları Derlemesi, İstanbul 1998, 395-418; AİHM, 28.10.1998 tarihli Çıraklar kararında da, İncal kararında ileri sürdüğü nedenleri tekrarlamıştır. B.Öztürk/M.R.Erdem/V.Ö.Özbek; Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2002, 950.

⁷ N.Centel/H.Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku Pratik Çalışma Kitabı, İstanbul 2003, Paragraf 71, 77.

⁸ Olağan ve olağanüstü ayırımında ölçüt, mahkemenin suçtan önce kurulup kurulmadığıdır. Mahkemenin genel veya özel olması bu konuda bir ölçüt olamaz. Anayasa Mahkemesi de, Devlet güvenlik mahkemesini özel bir mahkeme türü olarak kabul etmiştir (Ancak belirtelim ki, Anayasa Mahkemesi, bu mahkemeler için genel adliye içi mahkeme nitelemesi de yapmıştır). AyM, 15.4.1975-1973-19/87, Anayasa Mahkemesi Kararları Dergisi 13, 483. Bu konudaki tartışmalar için bak.O.K.Keskin, 22, 28-30.

⁹ 7.5.2004 gün ve 5170 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun. RG 22.5.2004 No.25469.

¹⁰ RG 30.6.2004 No.25508.

vuşturma usulleri öngörülmüş ve bu suçları yargılama görevi, örgütlenmesi yine bu fasılda belirtilen ağır ceza mahkemelerine verilmiştir.

Yukarıda da belirtildiği üzere, 5271 sayılı yeni Ceza Muhakemesi Yasası'nda da aynı hükümler benimsenmiştir.

III. Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemelerinin Güncel Örgütlenmesi

26.9.2004 gün ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanununun 8. maddesinde, adliye ceza mahkemeleri sulh ceza, asliye ceza ve ağır ceza mahkemeleri olarak belirlenmiştir¹¹. Bu mahkemeler, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun olumlu görüşü alınarak Adalet Bakanlığı'nca kurulur (Adli Teşkilat K.m.9). Yasa'da adliye ceza mahkemeleri (sulh, asliye ve ağır ceza mahkemeleri) dışında, özel yasalarla da ceza mahkemelerinin kurulabileceği ve bunların özel yasalarda gösterilen dava ve işleri göreceği ifade edilmiştir (Adli Teşkilat K. m.8,15). Sulh, asliye ve ağır ceza mahkemeleri, birbirlerinden bağımsız ceza mahkemeleridir. Ancak, bu mahkemeler birlikte adliye teşkilatını oluşturmaktadırlar.

Genel yetkili ağır ceza mahkemeleri, il ve ilçelerde kurulur. Yargı çevreleri de buldukları il merkezi ve ilçelerle bunlara adli yönden bağlanan ilçelerin idari sınırlarıdır. Ancak, coğrafi durum ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak, bir ceza mahkemesinin kaldırılmasına veya yargı çevresinin değiştirilmesine, özel yasalarında yargı çevresi belirtilmemiş olan diğer ceza mahkemelerinin yargı çevresinin belirlenmesine, Adalet Bakanlığı'nın önerisi üzerine, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nca karar verilir (Adli Teşkilat K. m.15).

Görüldüğü üzere, (genel yetkili) ağır ceza mahkemeleri, kural olarak, il veya ilçelerde kurulmaktadır. İş durumuna göre, bu mahkemelerin daireleri oluşturulabilecektir (Adli Teşkilat K. m.9/4).

Buna karşılık, Ceza Muhakemesi Yasası'nın 250. maddesinde, özel yetkili ağır ceza mahkemelerinin örgütlenme şekli belirlenmiştir.

Belirtelim ki, CMK 250. maddede Adalet Bakanlığı'nın önerisi üzerine, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nca birden çok ili kapsayacak şekilde belirlenecek ağır ceza mahkemelerinin *görevlendirilmesinden* sözedilmektedir (CMK m.250/1). Gelen iş durumuna göre, yine Adalet Bakanlığı'nın teklifi üzerine, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nca, aynı yerde birden fazla *ağır ceza mahkemesinin kurulmasından ve mahkemelerin numaralandırılmasından* sözedilmektedir (CMK m.250/2). Aynı yerde birden fazla özel yetkili ağır ceza mahkemesinin kurulacağını ve bu mahkemelerin numara-

¹¹ RG 7 Ekim 2004 No.25606.

landırılacağı ifadesi yanlıştır. Bir yerde bir mahkeme kurulur, iş durumuna göre, o mahkemenin daireleri oluşturulur ve bu daireler numaralandırılır. Dolayısıyla, bu hükmün kaleme alınış şekli hatalı olmuştur.

Özel yetkili ağır ceza mahkemelerinin görev ve yargı çevresini belirleyen CMK'nun 250. maddesinden, özel yetkili ağır ceza mahkemelerinin, genel yetkili ağır ceza mahkemesi bulunan yerlerde o mahkemelerin görevi ve yargı çevresi özel olarak belirlenmiş bir dairesi mi, yoksa genel ağır ceza mahkemesinin dışında ayrı teşkilatlanmış ancak adı ağır ceza mahkemesi olan başka bir mahkemenin mi sözkonusu yapıldığı açık bir şekilde ortaya konulmamıştır. Maddenin kaleme alınış şekli hatalı olmuştur.

Ceza Muhakemesi Yasası m.250'de, ağır ceza mahkemelerinin kuruluşundan değil, görevlendirilmesinden söz edilmektedir. Kanımızca CMK m.250'de, Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunu'nun 9. maddesine göre Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun olumlu görüşü alınarak kurulmuş olan ağır ceza mahkemelerinin özel yetkili daireleri oluşturulmuştur. CMK m.250, adli yargı ağır ceza mahkemelerinin dairelerinin yargı çevresini ve görevini düzenlemektedir.

Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Yasa hükümlerine göre, Adalet Bakanlığı bir ilde bir ağır ceza mahkemesi kurabilir. Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu da, iş durumuna göre, bu ağır ceza mahkemesinin yargı çevresini birkaç ili kapsayacak şekilde belirleyebilir ve bu ağır ceza mahkemesini CMK m.250'deki suçları yargılamakla görevlendirilebilir. İş durumuna göre, bu ağır ceza mahkemesinin daireleri oluşturulabilir ve tüm daireler CMK m.250'de sayılan suçları yargılamakla görevlendirilebilir. Bu halde, özel yetkili ağır ceza mahkemesinden sözedilecektir. Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, oluşturulan daireler arasında şu şekilde de işbölüşümü yapabilir: Bazı daireleri CMK m.250'deki suçları, bazı daireleri ise Teşkilat Kanunu'nun 12. maddesindeki suçları yargılamakla görevlendirebilir. Bu halde, genel yetkili ağır ceza mahkemelerinin özel yetkili ağır ceza dairesinden sözedilecektir¹².

Özel yetkili mahkemelerin veya dairelerin, başkan ve üyeleri adli yargı adalet komisyonunca, bu mahkemelerden başka mahkemelerde veya işlerde görevlendirilemez (CMK m.250/2).

Kanımızca, CMK m.250'deki düzenleme, Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun hükümleri karşısında gereksizdir.

¹² Adliye dışı özel mahkemeler ve genel yetkili mahkemelerin özel yetkili daireleri hakkında bak.N.Centel/H.Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul 2003, 347 vd.

IV. Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemelerinde Görev Yapan Cumhuriyet Savcıları

Mahkeme kuruluşu bulunan her il merkezi ve ilçede o il veya ilçenin adıyla anılan bir Cumhuriyet başsavcılığı kurulur. Cumhuriyet başsavcılığında, bir Cumhuriyet başsavcısı ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısı bulunur (Adli Teşkilat K. m.16).

Özel yetkili ağır ceza mahkemelerinin görevine giren suçlarda soruşturma, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nca bu suçların soruşturma ve kovuşturmasında görevlendirilen Cumhuriyet savcılarınca bizzat yapılır. Bu Cumhuriyet savcıları Cumhuriyet Başsavcılığı'nca başka mahkemelerin ve dairelerin görevine giren suçların soruşturulması ve kovuşturulmasıyla ya da başka işlerde görevlendirilemez (CMK m.251/1).

Belirtelim ki, bu Cumhuriyet savcılarının soruşturma işlemlerini mümkün olduğunca kolluğa bırakmayıp bizzat veya kollukla beraber yapması gerekir (CMK m.251/1).

Özel yetkili Cumhuriyet savcıları, sözkonusu suçların soruşturması ve kovuşturması sırasında hakim tarafından verilmesi gerekli kararları, varsa Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca bu işlerle görevlendirilen ağır ceza mahkemesi üyelerinden, aksi halde yetkili adli yargı hakimlerinden (yani soruşturma evresinde sulh ceza hakiminden) isteyebilirler (CMK m.251/2).

Bu özel yetkili savcılar, soruşturmanın gerekli kıldığı hallerde, suç mahalli ile delillerin bulunduğu yerlere gidilerek soruşturma yapılabilir. Suç, ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yer dışında işlenmiş ise Cumhuriyet savcısı, suçun işlendiği yer Cumhuriyet savcısından soruşturmanın yapılmasını isteyebilir (CMK m.251/3). Savcılar arası istinabe öngörülmüştür. Suç askeri bir mahalde işlenmiş ise, Cumhuriyet savcısı ilgili askeri savcılıktan soruşturmanın yapılmasını isteyebilir. Soruşturma yapmak üzere görevlendirilen suçun işlendiği yer Cumhuriyet savcıları ile askeri savcılıklar, soruşturmayı öncelikle ve ivedilikle yaparlar (CMK m.251/4). Hemen belirtelim ki, savcılar arası istinabe diğer suçların soruşturmasında da öngörülmüştür (CMK m.1161/1).

Suçlarla ilgili soruşturma ve kovuşturmalarda kolluk, soruşturma ve kovuşturma nedeniyle şüpheli veya sanığı, tanığı, bilirkişiyi ve suçtan zarar gören şahsı, ağır ceza mahkemesi veya başkanının, Cumhuriyet savcısının, mahkeme naibinin veya istinabe olunan hakim emriyle, belirtilen gün, saat ve yerde hazır bulundurmaya mecburdur (CMK m.251/6).

Cumhuriyet savcıları, soruşturmanın gerekli kılması halinde, geçici olarak, bu mahkemelerin yargı çevresi içindeki genel ve özel bütçeli idarelere, kamu iktisadi teşebbüslerine, il özel idarelerine ve belediyelere ait bina, araç, gereç ve personelden yararlanmak için istemde bulunabilirler. Türk Silahlı Kuvvetleri kıt'a, karargâh ve kurumlarından istemde bulunulması

halinde istem, yetkili amirlikçe değerlendirilerek yerine getirilebilir (CMK m.251/7-8).

V. Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemelerinin Madde (Görev) Yönünden Yetkisi

Hangi suçların özel yetkili ağır ceza mahkemelerinde yargılanacağı, Yasa'da sayma yoluyla belirtilmiştir.

Türk Ceza Yasası'nda yer alan, 1)örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu, 2)haksız ekonomik çıkar sağlamak amacıyla kurulmuş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde cebir ve tehdit uygulanarak işlenen suçlar, 3)(305, 318, 319, 323, 324, 325 ve 332 nci maddeler hariç), İkinci Kitap Dördüncü Kısımın Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar.

Bu suçları işleyenler sıfat ve memuriyetleri ne olursa olsun, bu Yasa'yla görevlendirilmiş ağır ceza mahkemelerinde yargılanır. Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay'ın yargılayacağı kişilere ilişkin hükümlerle, savaş ve sıkıyönetim hali dahil, askeri mahkemelerin görevlerine ilişkin hükümler saklıdır (CMK m.250/3).

Söz konusu suçlar, görev sırasında veya görevden dolayı işlenmiş olsa bile Cumhuriyet savcısınca re'sen doğrudan doğruya soruşturma yapılır (CMK m.251/1).

VI. Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemelerinin Görevine Giren Suçlarda Soruşturmanın Özellikleri

Özel yetkili ağır ceza mahkemelerinin görevine giren suçlarda, aşağıda belirtilen istisnalar dışında, Ceza Muhakemesi Yasası hükümleri uygulanır.

1. Yakalama ve gözaltına ilişkin özellikler

Söz konusu suçlardan yakalananlar için gözaltı süresi, kırksekiz saat olarak uygulanır. Gözaltı süresi, yakalama yerine en yakın hakim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç, yakalama anından itibaren kırksekiz saati geçemez. Yakalama yerine en yakın hakim veya mahkemeye gönderilme için zorunlu süre, oniki saatten fazla olamaz¹³.

Belirtelim ki, kırksekiz saatlik süreye yol süresi dahil değildir. Çünkü, CMK m.251'de sadece gözaltı sürelerine yollama yapılmıştır. Gözaltı süreleri dışındaki hükümler, özel yetkili ağır ceza mahkemelerinin (veya dairelerinin) görevine giren suçlar için uygulanabilirliğini devam ettirmektedir.

¹³ Aksi görüş için bak.V.Ö.Özbek, Yeni Ceza Muhakemesi Kanununun Anlamı (Açıklamalı-Geçekçeli-İçtihatlı) Ankara 2005, 976.